

Drno 564/12.01.04.00/2015

Päätös esiselvityksen käynnistämisestä koskien epäiltyä hyvän tieteellisen käytännön loukkausta sekä pyyntö vastineen antamiseen

Rehtori on vastaanottanut 10.6.2015 humanistisen tiedekunnan dekaanin Minna-Riitta Luukan 9.6.2015 päivätyn selvityspyynnön koskien Maarit Vuorisen 22.4.2015 hyväksyttyä yhteisöviestinnän väitöskirjaa Organising Capacity - A Collective Process Leading to Place Branding: coordination, co-operation and engagement. Asia on tullut ilmi kun Urkund-plagioinninpaljastusohjelma on havainnut Vuorisen väitöskirjan jälkeen tarkastetussa Laura Asunnan väitöskirjassa yhteneväisyyksiä Vuorisen väitöskirjaan. Lähempi tarkastelu on kuitenkin osoittanut, että tosiasiaassa Asunnan väitöskirjassa havaitut vastaavuudet Vuoriseen ovat peräisin Asunnan omasta, 15.6.2013 yhteisöviestinnän tohtoriseminaarissa esittelemästä ja Optima-työtilaan lataamasta seminaarityöstä. Seminaarityötä ei oltu Vuorisen väitöskirjan tarkastamisen aikaan julkaistu, eikä se sisältynyt Urkund-ohjelman käyttämään vertailuaineistoon, joten Vuorisen väitöskirjan tarkastaminen Urkund-ohjelmalla ei tuottanut tuloksia.

Asiaa on tutkittu laitoksella ja tiedekunnassa Jyväskylän yliopiston vilppi- ja plagiointitapausten käsittelyn menettelytapaohjeiden mukaisesti. Maarit Vuoriselta on pyydetty vastinetta Urkund-ohjelman löytämistä vastaavuuksista. Dekaanin on pyytänyt professori Marita Vosia selvittämään mahdollista muuta epäasiallista lähteiden käyttöä. Tarkemmassa tarkastelussa on löydetty lisää hyvän tieteellisen käytännön kannalta kyseenalaista lähteiden käyttöä, joista Vuoriselta on pyydetty uusi vastine. Rehtorille on toimitettu seuraavat asiakirjat:

1. Dekaanin Minna-Riitta Luukan ilmoitus plagiointiepäilystä
2. Laura Asunnan seminaarityö 15.6.2013, johon vastaavuudet Vuorisen työhön on merkitty
3. Laura Asunnan väitöskirjatyö 2015, johon vastaavuudet Vuorisen työhön on merkitty
4. Dekaanin Minna-Riitta Luukan vastinepyyntö Vuoriselle 7.5.2015
5. Maarit Vuorisen vastine 13.5.2015
6. Maarit Vuorisen väitöskirja, kaikki vastaavuudet muihin lähteisiin merkitty 30052015
7. Dekaanin vastinepyyntö Maarit Vuoriselle 4.6.2015
8. Maarit Vuorisen vastine 4.6.2015.

Esiselvityksen aloittaminen

Jyväskylän yliopisto on sitoutunut noudattamaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistusta hyvästä tieteellisestä käytännöstä ja sen loukkausepäilyjen käsittelemisestä (http://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/HTK_ohje_2012.pdf, jäljempänä "HTK-ohje"). Rehtori katsoo saadun ilmoituksen perusteella aiheelliseksi käynnistää asiassa esiselvityksen. Esiselvitysvaiheessa kuullaan HTK-ohjeen mukaisesti hyvän tieteellisen käytännön loukkauksesta epäiltyä, ilmoituksen tekijää ja tarvittaessa muita henkilöitä. Tässä tapauksessa asiaa on selvitetty jo tiedekunnassa ja epäiltyäkin on kuultu kahdesti. Tästä johtuen rehtori on pystynyt muodostamaan alustavansa käsityksensä Vuorisen väitöskirjan hyvän tieteellisen käytännön mukaisuudesta poikkeuksellisesti jo esiselvityksen aloituspäätöksessä.

Tosiseikat

Hyvän tieteellisen käytännön kannalta ongelmalliset kohdat ovat väitöskirjan menetelmiä koskevassa osassa, sivuilla 74-107. Tyypillisimmin kyse on suorasta lainauksesta tai lähes suorasta lainauksesta Asunnan tai muun lähteen kirjoittamasta tekstistä, jossa kirjoittaja referoi alkuperäislähdettä. Toisin sanoen Vuorinen on esittänyt jonkun toisen alkuperäislähteestä laatiman parafraasin omanaan. Välillä Vuorinen on muuttanut tekstin merkityssisällön kannalta vähäpätöisiä seikkoja kuten artikkeleja, yksikkö- ja monikkomuotoja, välimerkkejä ja prepositioita. Toisinaan Vuorinen on lisännyt tai poistanut yksittäisiä sanoja tai ilmauksia, kuitenkin siten, että alkuperäisen parafraasin kirjoittajan sanavalinnat ja lauserakenteet ovat selvästi näkyvissä tekstejä rinnakkain lukiessa.

Esitetystä aineistosta löytyy myös tekstikatkelmia, jotka on osoitettu muun kirjoittajan laatimiksi, mutta jossa ei ole lähdeviitettä lainkaan.

Dekaani Luukan arvion mukaan noin 15 % metodiluvun teksteistä on otettu hyvien tutkimuseettisten periaatteiden vastaisesti lähteitä mainitsematta.

Ensimmäisessä vastineessaan Vuorinen on kertonut, että tekstiä useasta lähteestä kerätessä, muokatessa ja hahmotettaessa hänellä on hämärtynyt käsitys siitä, mistä alkuperäisestä lähteestä on lopulta ollut kysymys. Vuorinen on myöntänyt, että myös Laura Asunnan seminaarityö olisi pitänyt mainita alkuperäislähteeksi, mutta kiistänyt, että hänen menettelynsä olisi ollut tahallista. Lisäksi Vuorinen on tuonut esiin, että ongelmalliseksi osoitettu kokonaisuus ei ole ollut keskeinen osa hänen työtään.

Toisessa vastineessaan Vuorinen on edelleen korostanut, että virheet ovat olleet tahattomia. Muistiinpanojen alkuperäismerkinnät ovat jääneet matkan varrelle ja merkintälogiikka on hämärtynyt. Yhtenä selityksenä Vuorinen on esittänyt, että hän on ollut liian varovainen ottamaan sanan omaan haltuun ja tukeutunut liikaa lukemaansa aineistoon.

Asian arviointi

Rehtori katsoo asiassa toteen näytetyn, että Maarit Vuorinen on lainannut Laura Asunnan ja muiden kirjoittajien tekstiä sanatarkasti tai lähes sanatarkasti lähdeä osoittamatta. Tätä ei voida pitää hyvän tieteellisen käytännön mukaisena menettelynä.

Asiassa sovellettava HTK-ohje jakaa hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset piittaamattomuuteen hyvästä tieteellisestä ja vilppiin. Rehtori on aiemmin arvioinut ja selvittänyt piittaamattomuuden ja vilpin tunnusmerkistöjen täyttymistä asiassa 1224/4/12/2013 laaditussa esiselvityksessä (s. 7-8) yhteydessä, joten kyseisessä asiassa laadittua selostusta siteerataan tässä yhteydessä:

» HTK-ohje määrittelee piittaamattomuuden seuraavasti: "Piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä ilmenee törkeinä laiminlyönteinä (gross negligence) ja holtittomuutena erityisesti tutkimuksen suorittamisessa. Esimerkkeinä muunlaisesta piittaamattomuudesta hyvän tieteellisen käytännön noudattamisessa voidaan mainita muiden tutkijoiden osuuden vähättely julkaisuissa ja puutteellinen viittaaminen aikaisempiin tutkimustuloksiin,

tutkimustulosten tai käytettyjen menetelmien huolimaton ja siten harhaanjohtava raportointi, tulosten puutteellinen kirjaaminen ja säilyttäminen, samojen tulosten julkaiseminen useita kertoja näennäisesti uusina ja tiedeyhteisön johtaminen harhaan oman tutkimustyön suhteen.”

Vilpistä ohje toteaa seuraavaa: ”Vilppi tieteellisessä toiminnassa merkitsee tiedeyhteisön ja usein myös päätöksentekijöiden harhauttamista. Se on väärin tietojen tai tulosten esittämistä tiedeyhteisölle tai niiden levittämistä esimerkiksi julkaisussa, tieteellisessä kokouksessa pidettävässä esitelmässä, julkaistavaksi tarkoitetussa käsikirjoituksessa tai rahoitushakemuksessa”. Vilppi on ohjeessa jaettu neljään eri kategoriaan, joista tässä tapauksessa kyseeseen voi tulla luvaton lainaaminen. Luvaton lainaaminen on HTK-ohjeen mukaan ”jonkun toisen julkituksen tutkimussuunnitelman, käsikirjoituksen, artikkelin tai muun tekstin tai sen osan esittäminen omanaan”.

Jyväskylän yliopiston omat menettelytapaohjeet vilpin ja plagioinnin ehkäisemiseksi opiskelussa sekä vilppi- ja plagiointitapausten käsittelemiseksi toteavat plagiointia määrittelevässä kohdassa 5 plagioinnin olevan toimintaa, ”jossa henkilö esittää jonkun muun henkilön tuotoksen omanaan”. Menettelytapaohjeiden mukaan kirjoitettaessa on käytettävä selkeätä lähdeviittausten menetelmää. Lähteen asianmukainen ilmoittaminen on olennaista plagioinnin välttämiseksi, mutta suorien lainausten kohdalla se ei ole yksin riittävää. Suorat lainaukset on osoitettava lainausmerkeillä.

Plagiointia on analysoinut ja määritellyt Kari Silpiö pro gradu -tutkielmassaan Opiskeluvilppi ja plagiointi korkeakoulujen opintasuorituksissa². Silpiö toteaa (s. 66), että plagiaatiksi voidaan katsoa jo yksi sitaatti, josta puuttuvat lainausmerkit. Silpiön koostamasta plagioinnin esiintymismuotoja listaavassa taulukossa (s. 21) plagioinniksi on määritelty myös sanasta sanaan –plagiointi eli se, että suora lainaus merkitään parafrasiksi. Silpiön mukaan tällaista määritelmää ovat käyttäneet Carroll³, Neville⁴, Park⁵, ja Whitley & Keith-Spiegel⁶ »

¹ <https://www.jyu.fi/yliopistopalvelut/opiskelijoille/how-to/vilppi/#Plagiointi>

² Silpiö, Kari. Opiskeluvilppi ja plagiointi korkeakoulujen opintasuorituksissa. Kirjallisuuskatsaus ja käsiteanalyysi. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden yksikkö, 2012.
<http://tampub.uta.fi/handle/10024/83210>

³ A Handbook for Detering Plagiarism in Higher Education. Oxford: Oxford Brookes University 2002.

⁴ The complete guide of referencing and avoiding plagiarism. Berkshire, Open University Press, 2007.

⁵ In other (people’s) words: plagiarism by university students – literature and lessons. Assessment & Evaluation in Higher Education 28 (5). 2003.

⁶ Academic Dishonesty: An Educator’s guide. Mahwah, NJ. Lawrence Erlbaum Associates 2002.

Lisäksi tämän asian yhteydessä on selvitetty Tutkimuseettisen neuvottelukunnan kantaa tahallisuuden ja huolimattomuuden väliseen rajanvetoon ja tahallisuuden/tahattomuuden vaikutusta syyksiluettavuuteen hyvän tieteellisen käytännön loukkausasioissa. Lakimies Visa Hiltuselle 22.6.2015 lähettämässään sähköpostiviestissä pääsihteeri Sanna-Kaisa Spooft totesi seuraavaa: "Pääsääntöinen TENK:n linjaus on se, että tahallisuutta tai tietämättömyyttä ei lainkaan tulisi pohtia tai selvittää, vaan lähtökohtaisesti kaikki teot ovat tahallisia. Vastaavasti sairaus tai esim. vaikea elämäntilanne eivät ole lieventäviä asianhaaroja."

Spooft kuitenkin toimitti yhden TENK:n lausunnon, jossa HTK-loukkausta ei todettu teon tahattomuuden vuoksi (Lausunto Jenni Laineen lausuntopyyntöön 17.12.2012). Tässä tapauksessa kyse oli ilmeisen vahingossa konferenssiposteriin jäänyt toisen henkilön laatima, ilman lähdeviitettä käytetty johdantokappale. Viittaamatta lainattu teksti käsitteli eri tutkimusta kuin muu posterit, ja se oli omiaan ennemmin laskemaan kuin nostamaan vilpistä epäiltyjen työn tieteellistä painoarvoa.

Rehtori toteaa, että kaiken kaikkiaan Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohjeistus on varsin ankara.

Vuorisen tapauksessa kyse ei ole yksittäisestä tai pari kertaa toistuvasta huolimattomuusvirheestä, vaan lähteiden merkitsemättä jättäminen on ollut toistuvaa. Kaiken kaikkiaan ongelmallisia kohtia on ollut kymmeniä ja merkityt vastaavuudet tutkittuaan rehtori toteaa dekaani Luukan arvion mukaisesti, että menetelmäluvusta noin 15 % on todettu luvatta lainatuksi. Lyhimmät yksittäiset lainatut lauseet olisivat voineet selittyä huolimattomuudella tai geneerisimpien kohtien tapauksessa Vuorinen olisi periaatteessa voinut päätyä vastaaviin sanavalintoihin itsekin, mutta osana tätä kokonaisuutta lyhimmätkin katkelmat osaltaan vahvistavat käsitystä Vuorisen epäasiallisesta menettelystä. Huomioitavaa on myös, että kyse on ollut nimenomaan väitöskirjasta, eikä perustutkintoon sisältyvä opinnäytetyö, jolloin tekijän osaamisen tasolle olisi kenties voitu asettaa matalammat kriteerit. Myös TENK:n antamaan ohjeistukseen nojaten asiaa on siten arvioitava puhtaasti lopputuloksen kannalta. *Rehtorin alustavan käsityksen mukaan Vuorisen menettely täyttää vilpin tunnusmerkistön. Merkitystä ei ole sillä, johtuiko luvaton lainaaminen huolimattomasta leikkaa-liimaa -menetelmän käytöstä vai tarkoituksellisesta harhaanjohtamisesta.*

Menettelyn kohdistuminen pelkästään menetelmäosioon toisaalta lieventää tekoa. Rehtori yhtyy Vuorisen käsitykseen siitä, että kyse ei ole työn keskeisestä osiosta, vaan kysymys on tieteenalalla yleisesti käytettyjen menetelmien selostamisesta. Havaituista puutteista huolimatta Vuorinen on itsenäisesti suorittanut tutkimussuunnitelman mukaisen tutkimustyönsä ja päätenyt omiin johtopäätöksiinsä. Tämä tekee hieman ymmärrettävämmäksi sen, ettei sekä Vuorista että Asuntaa ohjannut professori Vos ole huomannut Vuorisen luvattomia lainauksia ennen Asunnan väitöskirjan Urkund-tarkastelua vaan Vosin huomio on kiinnittynyt Vuorisen väitöskirjan tieteellisesti mielenkiintoisempaan johtopäätösosioon.

Asunnan muodostamien parafrasien luvaton lainaaminen on kuitenkin antanut asiaankuuluvan tunnustuksen ajatusten alkuperäisille esittäjille, vaikkakin Asunnan kontribuutio alkuperäislähteen sisällön selostamisessa on jäänyt mainitsematta. Menetelmäosion taustoittava luonne ei kuitenkaan millään tavalla poista velvollisuutta noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä.

Lausuntopyyntö

Rehtori korostaa, että yllä esitetty käsitys on vasta alustava. Esiselvitykseen kuuluu myös asianosaisten kuuleminen, jossa asianosaiset voivat vielä halutessaan esittää näkemyksensä.

Maarit Vuorista, dekaani Minna Riitta-Luukkaa, väitöskirjan ohjaaja Marita Vosia ja luvattoman lainaamisen lähteeksi joutunutta Laura Asuntaa pyydetään toimittamaan lausuntonsa asiassa Jyväskylän yliopiston kirjaamoon (kirjaamo@jyu.fi) viimeistään 14.8.2015.

Lausunnossa pyydetään ottamaan kantaa seuraaviin kysymyksiin

1. Onko teillä vielä lisättävää asiassa tähän mennessä esitettyyn näyttöön?
2. Yhdyttekö rehtorin käsitykseen asian arvioinnista?
3. Onko alla esitetty tapa edetä asiassa mielestänne hyväksyttävä?

Lausunnossa voi tuoda esiin myös muita sellaisia seikkoja, jotka lausunnon antaja katsoo voivan vaikuttaa asian arviointiin. Lausunnon antamatta jättäminen ei estä asian ratkaisemista.

HTK-prosessin jatkaminen lausuntojen jälkeen

Lausuntojen vastaanottamisen jälkeen rehtori tekee päätöksensä esiselvityksen päättämisestä tai mahdollisen varsinaisen tutkinnan aloittamisesta. Varsinaista tutkintaa ei suoriteta, mikäli jo esiselvitys on osoittanut, että HTK-loukkaus on tapahtunut eikä ole erityisiä syitä toimittaa tutkintaa. Varsinainen tutkinta toimitetaan kuitenkin aina, mikäli epäilty tätä vaatii.

Jos HTK-prosessissa todetaan, että kyseessä on vilppi tieteellisessä toiminnassa, päätös on pyrittävä julkistamaan. Julkistamisen tulee tapahtua mahdollisuuksien mukaan ainakin siinä julkaisukanavassa, jossa vilpillisin keinoin aikaansaatu tuotos on jo saatettu julkisuuteen. Opinnäytteiden kohdalla tämä on tarkoittanut ainakin merkinnän tekemistä kirjaston tietokantaan opinnäytteen viitetietojen yhteyteen sekä tutkinta-aineiston tallentamista opinnäytteen lukijoiden saataville.

Asiassa tehty päätös saatetaan tiedekuntaneuvostolle tiedoksi. Mikäli HTK-loukkaus todetaan, pyydetään tiedekuntaneuvostoa arvioimaan, mihin toimenpiteisiin se haluaa ryhtyä väitöskirjan hyväksymispäätöksen tai arvostelun suhteen. Koska väitöskirja on jo lainvoimaisella päätöksellä hyväksytty, on tiedekuntaneuvoston selvitettävä päätöksen korjaamismahdollisuus ja menettelytavat yhteistyössä yliopistonlakimiehen kanssa ennen asian ottamista käsittelyyn.

Jyväskylässä 2.7.2015

Matti Manninen
Rehtori